

Crítica

Un Corella excels

EDUARD ESCOFFET

ASSAIG

Les proses mitològiques de Joan Roís de Corella. Edició crítica de Josep Lluís Martos. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Alacant/Barcelona, 2001.

La crítica literària catalana encara té molts reptes pendents. El primer i més important és el d'abandonar l'historicisme de segona generació a hores d'ara totalment estèril i, de fet, imprecís. El segon, gens fàcil, és el d'abandonar la visió que del passat literari tenien les generacions de la Renaixença, que encara plana en les nostres lectures i que no permet tenir un coneixement precís i real de la producció literària dels segles XVII i XVIII. Fins del XVI. Però el que esdevé més paradoxal és que a aquestes alçades fins i tot tinguem un coneixement no del tot fiable de la literatura catalana medieval, en concret de la d'un segle tan complex com el XV. No hi ha encara, al meu entendre, una bona lectura de March, i darrerament estan apareixent elements que fan reconsiderar molts dels tòpics d'aquesta època, com els treballs recents de Jaume Turró al voltant de la cort barcelonina de Carles de Viana, que demostren, per exemple, la redacció a Barcelona del *Tirant*.

Així, en aquest panorama de relectures i de recerques en arxius encara poc coneguts, apareix un llibre que sens dubte serà una eina imprescindible per entrar ben endins de les traces literàries del segle XV català. Es tracta de *Les proses mitològiques de Joan Roís de Corella*, edició crítica a cura de Josep Lluís Martos, professor de la Universitat d'Alacant. A banda de fer llum –la llum que molts reclamàvem– al voltant de Corella, hi ha el fet que es tracta d'una edició crítica, cosa poc habitual en el panorama editorial català. És a dir, una edició que fixa una versió fidel, tan fidel com és possible, del text. Un Corella, doncs, rehabilitat i sense distorsions, ni en el text ni en les interpretacions.

Joan Roís de Corella comparteix amb Ausiàs March i Joanot Martorell no només l'origen valencià sinó el fet de ser una de les tres figures més importants de la literatura catalana del segle XV, i més enllà, és clar. Corella, amb tot, ha estat sovint una figura mal interpretada: moralista, decadent, exageradament complicat... És cert que de tots tres és el que més s'allunya temporalment i conceptualment de l'Edat Mitjana, però no per això és el de menys esplendor. Al contrari: no és arriscat afirmar que és de tots tres qui millor soluciona l'atzucac literari de la literatura catalana medieval. L'excels arquitecte que és Corella té una obra en comparació de menor extensió i més mal transmesa, però representa una de les fites més importants en l'elaboració li-

Un Corella rehabilitat i sense distorsions, ni en el text ni en les interpretacions

terària en català. A banda, la classificació com a moralista li és plenament supèrflua. Demostra que hi ha des d'una literatura aristocràtica una alternativa vàlida a la decadència dels conceptes medievals i a l'emergent literatura burgesa. I es fa ressò del conflicte al voltant de la dona, i es fa ressò –no com Metge– dels clàssics, de Boccaccio i de la literatura europea de més nivell. D'altra banda, sempre hi ha en els seus escrits una forta consciència del fet d'escriure: el valor de les paraules, la voluntat d'estil, una apologia de la brevetat. Unes idees que el diferenciaven, evidentment, i, encara més, de March i Martorell. Un lector atent i un escriptor prudent.

Dins l'obra profana de Corella, en vers i en prosa, les proses mitològiques repre-

Xilografia d'una obra de Joan Roís de Corella

senten el capítol més important. De fet, un text d'ell tan conegut com la *Tragèdia de Caldesa* és al capdavant una transposició dels esquemes que usava a les proses mitològiques a la València coetània i no és, com fins ara alguns han cregut, cap reflex d'autobiografisme. Les proses mitològiques representen un pas decidit cap al segle XVI, en el sentit que Corella fa un ús de les fonts clàssiques –començant per Ovidi– i medievals plenament conscient i alhora entén la imitació, la traducció, com un procés de creació. Així tenim unes proses que refan, amplifiquen o reconduïxen els mites a través d'una ploma que certament amaga unes idees de l'amor-passió no gaire –potser gens– favorables. Alhora, les proses mitològiques palesen una constant de l'o-

bra literària de Corella: la poetització de l'escriptura: tot és poesia, i vers i prosa creen un conjunt sense entrebancs temàtics o d'estil. Més enllà, la prosa d'art de Corella, com per exemple la de les italianes del segle XX Lalla Romano, Gianna Manzini i Anna Banti, arrodoneix la

Tot debat ha de partir d'uns textos ben assentats i això és el que ha aconseguit Martos amb aquesta edició

definició amb el gust de Corella per l'ambientació i per l'art, sobretot la pintura, passada pel sedàs de la lletra.

Són nou les proses mitològiques que, tot i formar un tot coherent, ofereixen grans variacions pel que fa al tractament, i una evolució en l'estil, la qual cosa ha servit a Josep Lluís Martos per establir la cronologia, tema encara controvertit. Corella pinta en un espai breu un recorregut literari intens: varietat de formes en un corpus reduït i un desenvolupament psicològic complet en narracions no gens extenses. Cenyint-nos a les proses mitològiques, hi ha des del *convivium* (variació del gènere clàssic del diàleg) que és el *Parlament en casa de Berenguer Mercader* fins a epístoles i diàlegs, sempre en un to elegíac i amb una voluntat d'aprofundir en la psicologia amorosa, al mateix nivell de la *Fiammetta* de Boccaccio. A més, Corella és un autor que lluny de fer arengues o declamacions teòriques, acostava les seves lletres al lector, en tant que o bé els mites parlen en primera persona o bé ho fan amb la veu dels coetanis valencians. La condemna hi és; el matís també.

Sens dubte implica encara, parlar de Corella, un no poc encès debat, que també afecta els seus coetanis. Però en qualsevol cas, entre les imprecisions, tot debat ha de partir d'uns textos ben assentats i això és el que ha aconseguit Martos amb aquesta edició de les proses mitològiques. Potser no és la porta més fàcil per entrar al món de Corella, però sempre quedaran les edicions divulgatives com la de Carbonell (*Tres i Quatre*, 1983) i la de la MOLC. Sigui com sigui, Corella pot ser una descoberta: una poesia en renglerons curts i llargs que malauradament no va tenir els vents de la història al seu favor. Aquesta és la sort del lector que mira enrere, que pot valorar un escriptor pel seu propi pes i deixar de banda la posició a què la història o unes determinades lliçons interessades de la història l'han desterrat. Qui sap si amb el temps substituïrem la insistència i l'aspror de March per la ciència arquitectònica i vital de Corella. Sens dubte: excels.